

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ З МЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ В УНІВЕРСИТЕТІ БУРОС, ШВЕЦІЯ

ORGANIZING TEACHERS' ADVANCED TRAINING IN MEDIA LITERACY AT THE UNIVERSITY OF BORÅS, SWEDEN

Стаття присвячена дослідженню діяльності освітян Швеції, спрямованої на навчання молоді медійної та інформаційної грамотності. Оскільки, як вважають шведські науковці, будь-яка грамотність напряду пов'язана із навичками читання, починаючи із початкової школи дітей заохочують до розвитку цих навичок. Для цього в усіх школах працюють бібліотеки, які сприяють розвитку знань школярів разом із вчителями.

Однак, нові виклики, що виникли із початком цифрової ери, змусили освітян Швеції вживати певних заходів, щоб надати молоді нові знання в галузі медійної та інформаційної грамотності. Щоб досягти цієї мети, потрібно було насамперед забезпечити знаннями вчителів та бібліотечарів, тобто, розробити відповідні курси підвищення кваліфікації. Цю діяльність розпочали університети, зокрема Університет Бурос. Дослідження виявило, що Університет Бурос вдало поєднує співпрацю двох своїх Шкіл, а саме, Школи освіти та Школи бібліотечної та інформаційної науки, у проєкті під назвою «Медійна та інформаційна грамотність в школі», в якому беруть участь вчителі та бібліотечари. Працівників одного закладу заохочують до навчання в одній групі, щоб підсилити практичні результати їхньої подальшої професійної діяльності. Учасники курсу можуть застосовувати власний професійний досвід під час занять, які проходять он-лайн, створювати медійні продукти та використовувати відео-конференційну платформу, на якій вони можуть відкрито обговорювати зміст курсу. До співпраці у проєкті запрошують різні медійні організації для збільшення діапазону знань учасників. Крім того, завдяки відео-конференційній он-лайн платформі, курс медійної та інформаційної грамотності можна використовувати для підвищення кваліфікації вчителів з різних країн світу. Цей досвід варто заложити і розробити подібні курси для використання в системі освіти України.

Ключові слова: підвищення кваліфікації вчителів, медійна грамотність, цифрові

ресурси, співробітництво, Університет Бурос, Швеція.

The paper is devoted to the investigations of the Swedish educators' activities directed to teaching media and information literacy (MIL) to young people. Since Swedish scientists state that literacy of any kind is directly connected with reading skills, children were encouraged to develop these skills. For implementing this, in all Swedish schools, libraries work, promoting the development of students' knowledge together with teachers.

However, new challenges arisen with the beginning of digital era forced the educators of Sweden to take certain measures for providing young people with new knowledge in the branch of MIL. For achieving this goal, it was necessary to acquire such knowledge by teachers, that is, to develop relevant advanced training courses. This process began at universities, in particular at the University of Borås.

The research revealed that the University of Borås successfully combines the co-operation between its two schools, namely, the School of Education and the School of Library and Information Science, in the project entitled "Media and information literacy in school" which involves teachers and librarians. The employees of the same educational institution are encouraged to study in the same group for reinforcing the practical results of their further professional activity. The course participants may implement their professional experience during on-line lessons, create media products and attend an on-line video-conference platform where they can openly discuss the content of the course.

Various media institutions are invited to the project for widening the range of participants' knowledge. Moreover, due to the on-line platform, the course of MIL can be used for the advanced training of teachers from different countries all over the world. This experience is worth borrowing, so it is advisable to develop similar courses for using them in the educational system of Ukraine.

Key words: teachers' advanced training, media literacy, digital resources, co-operation, the University of Borås, Sweden.

УДК 37.091.12:378(485)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.37>

Фучила О.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
технічного спрямування
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні в Швеції, як і сто років тому, громадян заохочують до читання, вважаючи його інструментом виховання всебічно розвинутих особистостей у демократичному суспільстві. Результатом такого виховання має бути нова людина, пристосована до сучасного цифрового світу.

Для досягнення цієї мети в Швеції є важливі передумови. Це – тісна співпраця бібліотек, які в цій країні вельми популярні, та освітян (незалежно від їхнього місця праці, в школах чи закладах вищої освіти). Молодь привчають читати з початкової школи, надалі в середній школі

надають можливість набутти навички критичного аналізу літературних джерел.

Однак, в сучасному світі нові медійні засоби та сучасна журналістика можуть сприяти розповсюдженню перебільшень та брехні різними шляхами. Однією із перешкод до опанування медійної грамотності є те, що критичне мислення тісно пов'язане із освітою та знанням предметів. Простіше шукати інформацію, відбирати її та обробляти, якщо особа має певні знання у галузі, яку вона досліджує, і, навпаки, отримувати знання з певних галузей легше, володіючи медійною грамотністю.

Це створює нові виклики як для читачів, так і до суспільства в цілому [8]. Для подолання цих викликів необхідні навички медійної та інформаційної грамотності (МІГ), які громадяни мають отримувати із моменту, коли вони навчилися читати. Отже, такі навички потрібні першочергово вчителям та бібліотекарям. Це, в свою чергу, означає, що необхідно створювати програми підвищення кваліфікації вчителів, які б допомагали персоналу шкіл отримати необхідні знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження сучасного медійного простору та його впливу на життя та громадянську свідомість людини, роль читання, медійної грамотності та медійної освіти у цьому процесі проводили вчені різних країн світу, в тому числі, Швеції. Деякі особливості навчання медійної грамотності в Швеції заслуговують на увагу світового загалу. Над дослідженням проблеми працювали, зокрема, такі організації, як ЮНЕСКО і Скольверкет (Шведська національна освітня агенція), світові та шведські науковці С. Восогі, М. Дель Вікаріо, П. Девідсон, Й. Гйорден, А. Грізл, М. Екстром, Б. Йонструд, Дж. Ліндел, Т. Нигрен, Й. Нолін тощо, та українські науковці Н. Войтко, Н. Коломієць, С. Мірошник, Г. Онкович, І. Сахневич та інші досліджували медійну грамотність як інструмент формування свідомого громадянина сучасного суспільства та можливості її втілення в освітній процес. Варто проаналізувати досвід Швеції як розвинутої демократичної країни, в якій університети розробляють програми підвищення кваліфікації вчителів з вивчення медійної та інформаційної грамотності вже декілька десятиліть, щоб надати можливості для навчання медійної грамотності молоді нашої країни.

Мета статті. Дослідити досвід Університету Бурос стосовно курсів підвищення кваліфікації вчителів з медійної та інформаційної грамотності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна політика Швеції щодо читання будується на справедливому ствердженні, що розвинуті відповідним чином навички читання неминуче приведуть до стимулювання культурного розвитку як особистостей, так і країни в цілому через участь у розвитку демократії, економічного процвітання та соціальної мобільності [6]. Політика розвитку читання є частиною культурної політики Швеції, що об'єднує освітню та бібліотечну галузі [7].

В сучасному цифровому світі персонал навчальних закладів повинен відповідати на виклики сьогодення, що полягають у необхідності розвивати знання та навички студентів, які постійно піддаються впливу різноманітного та непереборного потоку інформації. Впровадження медійної грамотності у шведські навчальні програми для початкових та середніх шкіл встановлює мету для учнів, «які повинні орієнтуватися у складній реальності

та діяти в ній із величезними потоками інформації, зростанням цифрових технологій та швидкими темпами змін» [10, с.7].

Університет Бурос розташований у південно-західній частині Швеції, яка особливо активна по відношенню до медійної та інформаційної грамотності. Регулярні регіональні конференції роблять свій внесок у дискусії щодо розвитку цих компетенцій. В Університеті Бурос поєднуються як освітні дослідження так і дослідження з бібліотечних та інформаційних наук, в ньому працюють спеціалісти – викладачі з досвідом викладання МІГ.

Після опублікування програми ЮНЕСКО «Програма для вчителів з медійної та інформаційної грамотності» [11], з'явилася ідея розробити курс у цьому напрямку, який дозволив би підвищувати кваліфікацію вчителів без відриву від роботи. Курс було запропоновано в 2014 р. об'єднаною Шведською школою бібліотекознавства та інформаційних наук Університету Бурос, сама назва якої говорить про нерозривний зв'язок між читанням, освітою та знаннями про інформаційне середовище. Відправною точкою у розробці курсу було те, що у Швеції вчителі та бібліотекари тісно співпрацюють, доповнюють та підтримують одне одного [9].

Курс відповідає 5 тижням стаціонарного навчання, але розтягнутий на цілий семестр (20 тижнів), та усе навчання проходить он-лайн. Відсутність залежності від місця та навчання неповний день дозволяє учасникам працювати та навчатись одночасно.

Курс розроблений для вчителів та шкільних бібліотекарів і фокусується на тому, як співпраця між цими групами може підсилити розвиток МІГ в учнів. Програма ЮНЕСКО [11] є основою для курсу, яку доповнюють поточні дослідження в освіті, бібліотечній справі, інформаційних науках, а також медійні та комунікаційні студії.

Після проходження курсу учасники мають краще зрозуміти різні аспекти МІГ, включаючи освітні контексти для учнів різного віку та наповнення різних дисциплін. Учасники курсу також надають практичні приклади того, як МІГ може бути інтегрована у різні предмети та навчальні контексти, що в результаті створює різноманіття проектів для обговорення та розповсюдження. Курс підкреслює також, що співробітництво між вчителями та бібліотекарами у навчанні МІГ уможливить нові підходи та концепції.

Декілька зовнішніх учасників було запрошено для проведення лекцій та обговорення МІГ як частини курсу. Один із них – це Шведська медійна рада, урядова агенція, створена з метою співпраці з іншими агенціями для розробки навчальних матеріалів з МІГ для професійних освітян. Рада додала до курсу лекцію про свою діяльність та цифрові ресурси. Ця агенція також регулярно досліджує медійні звички дітей та молоді; її звіти

обговорюють на курсі та вони є частиною матеріалів для читання у програмі курсу [3].

Дослідники з «Нордіком» (шв. – Nordicom), медійного та комунікаційного центру з Гетеборзького університету, також викладають на курсі. Метою «Нордіком» є візуалізація досліджень, та вона висвітлює міжнародні перспективи під час своїх лекцій та в опублікованих матеріалах.

«Освітнє радіо» (шв. – Utbildningsradion) – це шведська компанія суспільної освіти та шкіл. Ця агенція на протязі декількох років створювала шкільні матеріали, пов'язані з МІГ. Вона також створювала телевізійні програми про критичне відношення до джерел інформації та реклами з боку молоді. Курс Університету Бурос включає ці матеріали у вигляді лекцій на безкоштовних ресурсах з вільним доступом для вчителів та учнів стосовно напрямку МІГ.

«Кінопеддагоги» (шв. – Filmpedagogerna) – це неприбуткова група, що працює в напрямку підтримки регіонів, муніципалітетів та шкіл в навчанні МІГ, особливо в контексті фільму та інших відеомедійних матеріалів. Група співпрацює з міжнародними організаціями у розробці та створенні цифрових ресурсів та їхнього використання для інформування населення про програму МІГ ЮНЕСКО. Група також залучає лекції та семінари до курсу [5].

Курс повністю базується на інтернет-спілкуванні на навчальній платформі, де студенти та учні можуть працювати з вчителями та один з одним у інтерактивному режимі та мати доступ до інформації і матеріалів курсу. Деякі лекції та інші матеріали записано заздалегідь, щоб студенти могли їх завантажити. У цифровому середовищі учасники курсу можуть слухати та дивитися ці записи скільки потрібно для розуміння та засвоєння матеріалу. Інші лекції та семінари проводять он-лайн в реальному режимі часу, але і їх записують для надання можливості доступу у майбутньому [7].

Спілкування відбувається у форматі відео-конференцій, дискусійного форуму, або он-лайн спілкування. Одним з негативних аспектів дистанційної освіти є брак живих контактів та соціальної взаємодії між учасниками та викладачами. Одним із шляхів побудови зв'язків в межах курсу є створення відео-конференційної платформи «відкритий дім», де викладачі та учасники курсу можуть з'єднуватись та відкрито обговорювати зміст курсу.

Зміст курсу фокусується на розумінні медійних звичок дітей та молоді та наслідків діджиталізації у суспільстві, принципах критичного відношення у сучасних комунікаційних спільнотах та успішної співпраці між викладачами та бібліотекарами [5]. Цей аспект курсу є гнучким, забезпечуючи учасників можливостями опрацювання проблем, важливих на їхніх робочих місцях. Оцінювання курсу базується на проекті, який учасники створюють, втілюють та адаптують до їхніх умов роботи.

Учасників заохочують до використання цифрових інструментів для оцінки їхніх проектів, а саме, подкастів, блогів, веб-сайтів та фільмів. Підсумковий звіт учасників описує результати проекту, включаючи обговорення результатів його втілення.

Бібліотекари в Швеції досвідчені та компетентні щодо навчальних методів стосовно критичного відношення до інформації та її джерел, тобто напрямку, підкресленого у навчальних програмах. Природньо, що вчителів та шкільних бібліотекарів, які беруть участь у курсі та працюють в тій самій організації, заохочують працювати над їхнім проектом в одній команді. Співпраця між цими спеціальностями є регулярною, оскільки роботу бібліотекарів активно інтегрують в освітній процес [2].

В курсі підкреслені успішні приклади такої взаємодії, оскільки важливо зробити видимою сферу відповідальності кожного фахівця, а також потребу створити стимули для розвитку та підтримки відносини у цій співпраці. Діапазон викладацького досвіду, який демонстрували учасники – від вчителів початкових шкіл до викладачів освіти дорослих – був особливо захоплюючим, дозволяючи побачити важливість МІГ на різноманітних рівнях у цих різних організаціях [4].

На початку курсу учасники проводять дослідження на своїх робочих місцях, щоб з'ясувати як МІГ навчають у їхніх закладах освіти. Учасники курсу розробляють проекти, що базуються на їхніх робочих середовищах, і вважають цей процес плідним. Таким чином, курс проявляє застосування МІГ та її практичні освітні результати на конкретних робочих місцях. Планування та розробка вбудовані в курс, отже учасники мають змогу продовжувати ці проекти після того, як навчання буде закінчено.

Критичне відношення до джерел інформації є постійною темою окремих занять; також його вбудовано у інші дисципліни. Учасники розробляють для своїх учнів завдання із створенням власних рекламних кампаній, інші завдання включають написання та публікацію з використанням цифрових інструментів електронних книг та статей для Вікіпедії.

Випуски новин також виявилися темою, у фокусі якої – проблеми доступу до новин, способи пошуку інформації, свобода слова та етика преси. У цих проектах учні шкіл створюють власні новинні випуски у вигляді відео- та аудіо-записів. Ще один аспект проекту – критичне використання дітьми та молоддю Інтернету з метою отримання інформації про здоров'я. Випадки, коли у цифровому середовищі дітей та юнацтва виникає булінг (цькування), створюють необхідність діяти превентивно, навчаючи етики та правил спілкування в Інтернеті [1]. Деякі проекти спрямовані також на професійний розвиток, але в основному учасники курсу розробляють матеріали для практичного використання на їхніх робочих місцях.

Співробітництво між Школою освіти та Школою бібліотечної та інформаційної науки в Університеті Бурос надзвичайно корисне та результативне. Воно дозволило визначити компетентності, специфічні для дисциплін, що дозволяє передбачати постійний розвиток цих взаємовідносин. Незважаючи на зусилля уряду країни у національному масштабі, знання про МІГ усе ще недостатні, і потенціал для подальшого розвитку цієї тематики в освітніх програмах як для викладачів, так і для бібліотекарів є значним.

В майбутньому, коли учасники курсу перейдуть до професійної діяльності, ця інтеграція повинна спричинити колективне планування та співпрацю в школах, включаючи проекти з МІГ та виходячи за їхні рамки.

Висновки. Існує висока імовірність, що медійна та інформаційна грамотність буде вбудована у всі курси в усіх навчальних рівнях в Швеції, що є життєво-необхідним, якщо країна має приготувати своїх учнів, студентів та громадян загалом до активної участі у світі, що все більше стає цифровим. Оскільки цифрова природа курсу дозволяє присутність учасників у будь-якому місці світу, існує можливість запропонувати цей курс студентам з інших країн. Зміст курсу відображає нагальні потреби світової спільноти і має бути цікавим для країн поза Швецією, в тому числі – України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Davidsson P., Palm M., Melin Mandre Å. *Svenskarna och internet 2018*. IIS: Internetstiftelsen i Sverige, 2018. 124 p.
2. Gärdén C. *Skolbibliotekets roll för elevers lärande: En forsknings och kunskapsöversikt 2010-2015*. Stockholm: The Swedish National Library, 2017. 108 p.
3. Kelly S. *Governing Literate Populations: The Political Uses of Literacy in Securing Civil Society*. London: Routledge, 2018. 198 p.
4. Langer J. *Envisioning Literature: Literary Understanding and Literature Instruction*. New York: Columbia University Press, 1995. 63 p.
5. Lindell J., Hovden J. F. Distinctions in the media welfare state: Audience fragmentation in post-egalitarian Sweden. *Media, Culture & Society*. 2018. № 40. P. 639–655.
6. Lindsköld, L., Hedemark Å., Lundh A. Constructing the Desirable Reader in Swedish Contemporary Literature Policy. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research*. 2020. Vol. 12, № 2. P. 256–274.
7. Lundh, A., Dolatkah M., Limberg L. From Informational Reading to Information Literacy: Change and Continuity in Document Work in Swedish Schools. *Journal of Documentation*. 2018. Vol. 74, № 5. P. 1042–1052.
8. McGrew S., Ortega T., Breakstone J. The Challenge That's Bigger than Fake News: Civic Reasoning in a Social Media Environment. *American Educator*. 2017. № 41. P. 4–9.
9. Nolin J. *In search of a new theory of professions*. Report no.4. Borås: The University of Borås, 2008. 57 p.
10. Skolverket. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018*. Fifth edition. Stockholm: Skolverket, 2018. 343 p.
11. Wilson C., Grizzle A., Tuazon R. *Media and Information Literacy, Curriculum for Teachers*. Paris: UNESCO, 2011. 191 p.